

Istoria se repetă cu alți oameni în alți timpi. (Nicolae Iorga)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Stema României la 1 decembrie 1918

ANUL IV, NR.2

FEBRUARIE 2023

APARE LUNAR

BIBLIOGRAFIA PERIODICELOR ROMÂNEȘTI TOM. VI 1936-1944

LANSARE DE CARTE

pag. 2-3

PRIMELE BANCNOTE

TIPĂRITE DE B.N.R.

pag. 12

DIACONUL CORESI

CTITOR DE LIMBĂ ROMÂNEASCĂ

pag. 4-5

CONSIDERAȚII ASUPRA UNUI STATER DE TIP

ALEXANDRU CEL MARE PENTRU SELEUCOS I

pag. 6-7

FRANCISCO JOSÉ DE GOYA Y LUCIENTES, UNA REINA DEL CIRCO

Francisco José de Goya y Lucientes (n. 30 martie 1746 - d. 16 aprilie 1828, Bordeaux, Franța) a fost un important pictor și creator de gravuri spaniol, la răspântia secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea.

La un secol după Velázquez și cu un secol înainte de Picasso, Goya este punct de referință pentru două veacuri de pictură spaniolă. Ani de-a rândul Goya a fost artistul curții regale, la fel ca și mulți alți pictori ai secolului al XVIII-lea. Ar fi rămas probabil creator al unei picturi liniștite, echilibrate, dacă nu s-ar fi îmbolnăvit grav, pierzându-și auzul. Surzenia îl izolează de lume și îl eliberează de convenția picturii oficiale.

La aproape cincizeci de ani, Goya pornește într-o incursiune în străfundurile misterioase și zbuciumate ale sufletului omenesc. Ochiul lui sarcastic, demascator, romantic, dar necruțător, nu iartă pe nimeni.

Lucrarea de față - *Una Reina del Circo (O regină a circului)* - face parte din colecțiile Cabinetului de Stampe al Bibliotecii Academiei Române și este planșa nr. 20 din cele douăzeci și două de plăci din seria *Proverbe*, ultimele lucrări ale lui Goya. Ele au fost publicate pentru prima dată în 1864 de Real Academia de Nobles Artes de San Fernando, sub titlul *Los Proverbios*.

ROMÂNIA ÎN CUVINTE ȘI IMAGINI RUMANIEN IN WORT UND BILD

pag. 8-9

SCRISORILE - MĂRTURII ALE UNUI TRECUT MAI ÎNDEPĂRTAT SAU MAI APROPIAT

pag. 10-11

LANSARE DE CARTE - BIBLIOGRAFIA PERIODICELOR

Prima parte a tomului VI din seria bibliografiei naționale retrospective a periodicelor, intitulată Publicațiile periodice românești, cuprinde descrierile bibliografice ale periodicelor editate în perioada 1936–1944, având titlurile cuprinse în cadrul literelor A–K, precum și completările aferente acestora din cadrul celorlalte litere. Categoriile de publicații periodice descrise în această lucrare sunt ziarele, buletinele, gazetele, precum și toate tipurile de reviste (culturale, științifice, literare, cu profil profesional, politic sau numai social), editate în limba română, indiferent de locul de apariție, și cele în orice altă limbă, editate pe teritoriul administrativ al României din perioada studiată.

Lucrarea de față este necesară cercetătorilor deoarece este un instrument de lucru util în analiza presei din România din perioada premergătoare și din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Perioada cercetată se caracterizează printr-o dezvoltare economică și culturală fără precedent, care a condus la diversificarea și dezvoltarea calitativă și cantitativă a ziarelor și revistelor de pe întreg cuprinsul țării, impunând presa ca principal mijloc de informare. Publicațiile descrise aparțin tuturor categoriilor sociale: învățătorilor, preoților, medicilor, economiștilor, lucrătorilor în diferite ramuri ale industriei, militarilor și, bineînțeles, politicienilor, care au încercat prin intermediul presei să-și exprime ideile și realizările. Editarea pe teritoriul românesc a unor publicații științifice, economice dar și cu profil social, scrise în diverse limbi de circulație (germană, franceză, italiană sau engleză) demonstrează integrarea presei din România în aria culturii europene, iar multitudinea de ziare și reviste editate în limbile minorităților naționale (preponderent în maghiară, germană și ebraică) redă libertatea de exprimare a acestora.

Partea 1 a tomului VI (literele A–K) cuprinde 2628 descrieri principale, dintre care 196 sunt în limba maghiară, 116 în limba germană, 40 în limbile de circulație internațională (franceză și engleză), 10 în limba ebraică, respectiv 21 titluri în limbile slave (rusă, ucraineană și bulgară).

Presa scrisă ținea locul întregii mass-media de astăzi, și avea puterea de a oglindi viața politică și economică a României în toată complexitatea ei, reflectate în numeroase rubrici și imagini din cotidienele și săptămânalele cu

aparitie îndelungată. Parcurgând mii de pagini de ziare și reviste din perioada analizată 1936 – 1944, avem ocazia să surprindem ca într-un album fotografic imaginile zilelor din urmă cu multe decenii, în care viitoarele mari personalități ale culturii române își formau stilul, fiecare în domeniul său.

Spre exemplificare:

- Poetul Tudor Arghezi a fondat și condus revista „Bilete de papagal”, dar a colaborat și la „Buletinul alpin”, „Buletinul săptămânii”, „Cronica”, „Cuget clar” (Noul „Sămănător”), „Curentul magazin

- Sociologul Dimitrie Gusti a contribuit la revistele „Affaires danubiennes” și la „Arhiva pentru știința și reforma socială”.

- Economistul Virgil Madgearu a colaborat la „Affaires danubiennes”, „Arhiva pentru știința și reforma socială”, „Conjunctura economiei românești”, „Independența economică”.

- Arhitectul Duiliu Marcu (cel care a proiectat și sediul Bibliotecii noastre construită în 1937) a contribuit la revistele „Arhiva pentru știința și reforma socială”, și

elementele bibliografice ale unei publicații, iar în notele de subsol sunt menționate toate schimbările ce apar pe parcursul existenței acesteia. Aparatul redacțional se bucură de un real interes, aici fiind indicate toate persoanele care au contribuit efectiv la apariția publicației respective (fondatori, directori, redactori, secretari de redacție, colaboratori, pentru fiecare menționându-se perioada în care a lucrat la acel periodic), dar cu aceeași rigurozitate sunt menționate și schimbările de tipografii care survin. De asemenea, în cadrul notelor sunt amintiți jurnaliștii care semnav cel mai des articole din publicația respectivă, numele unor pictori, sculptori sau desenatori (acolo unde erau reproduse opere ale acestora).

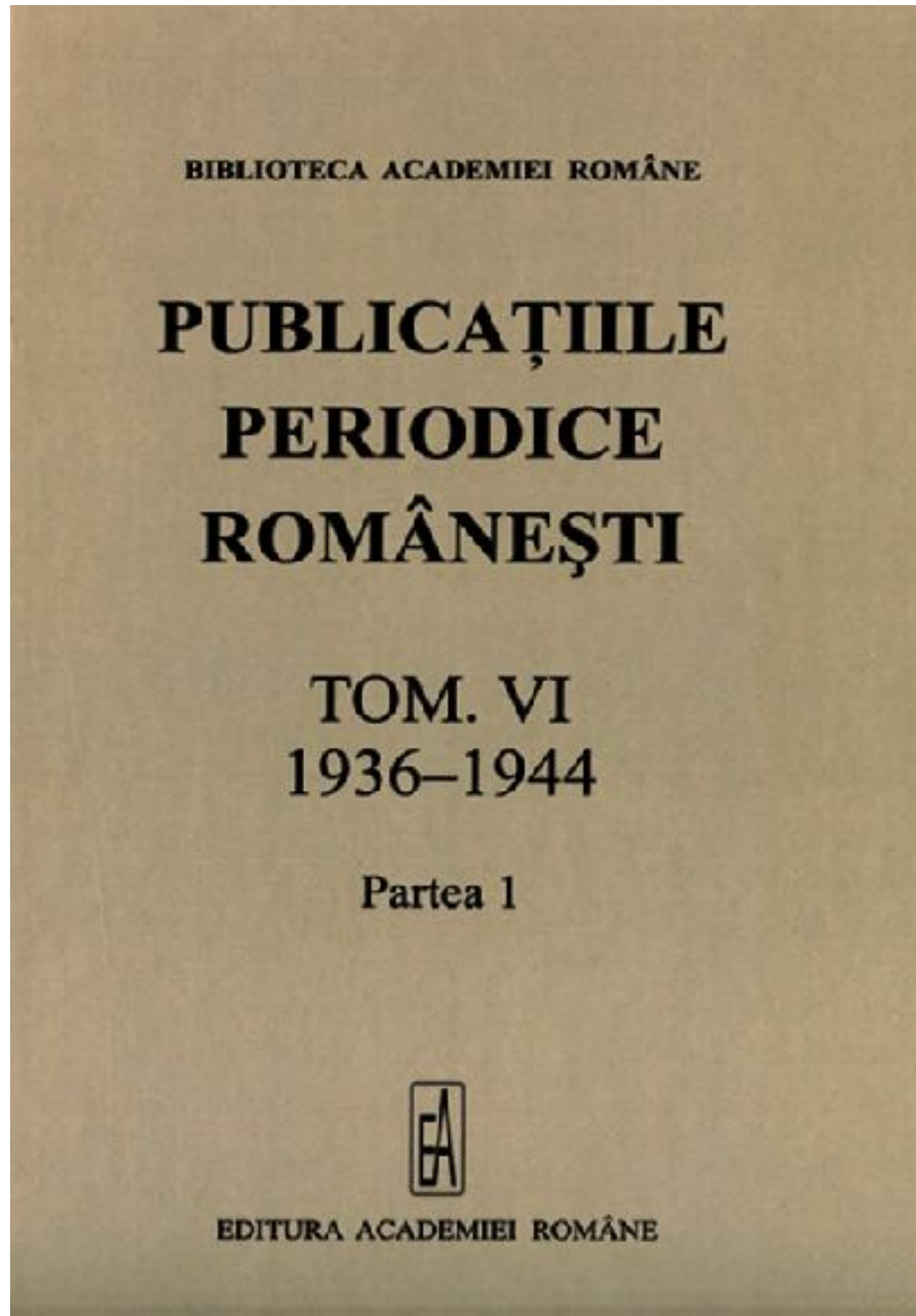
Spre deosebire de celelalte tomuri din această lucrare, în care au fost descrise doar buletinele ca periodice cu profil de administrație publică și statistică (în număr mare și editate de prefecturi, primării și alte instituții), în volumul de față, pe lângă cele 530 de buletine sunt prezentate majoritatea anelor și anualelor apărute în perioada studiată (peste 50 de titluri noi față de volumul precedent), editate sub egida instituțiilor de cultură, ale unor Universități din România, precum și ale unor minorități naționale, înglobând și acest domeniu în peisajul presei românești.

Pentru a oferi o imagine de ansamblu, pentru publicațiile care și-au început apariția în anul 1935, s-a reluat în descriere și acest an pentru a avea imaginea completă a existenței acestora (cu toate modificările survenite: schimbări de titlu, de subtitlu, a redactorilor, etc.). Exemplu: „Caradașca”. Politică socială, literară. Iași: 3 februarie 1935 – 24 mai 1936 (II – III: 9 – 74). [Apare săptămânal]. 32 x 13. Prețul: 1–2 lei/ nr. Redactor: Lazăr Marcu (până în 16 apr.; director, din 28 apr. 1935). Institutul de Arte Grafice H. Goldner. Fără subtitlu: 28 apr. – 22 dec. 1935; cu subtitlu: „Literară, politică, socială”, din 1 ian. 1936. În formatul 47 x 31, din 28 apr. 1935. Nu este indicat prețul abonamentului.

Tip. I. Reiter (24 febr. 1935); Inst. de Arte Grafice H. Goldner, conces. Alexandru A. Țerek (28 apr. – 27 oct. 1935 și din 22 mart. 1936); Inst. de Arte Grafice „Brawo”: 3 nov. 1935 – 15 mart. 1936.

Texte: Eusebiu Camilar, N. Gogol C. Ionescu, Ion Marican, Lazăr Marcu ș.a. Nu s-a văzut începutul publicației (numerele 1–8). Perioada: 3 febr. – 22 dec. 1935, descrisă și în tom. V, pt. 1, p. 251. Publicație cu profil social și politic. (P. III 15525)

Un alt caz deosebit este cel al publicațiilor care au apărut în urma fuziunii cu alte reviste, în a căror descriere s-a menționat acest fapt, iar la sfârșitul descrierii a fost indicată și a doua cotă, corespunzătoare publicației inițiale.

literar”, „Duminica”, „Evenimentul zilei”, „Informația zilei” ș.a.

- Matematicianul Ion Barbu a colaborat la revistele „Buletinul ședințelor Societății Române de Științe”, „Bulletin mathématique de la Société Roumaine des Sciences” și la „Disquisitiones mathematicae et physicae” ș.a.

- Scriitorul și profesorul Nichifor Crainic a condus timp îndelungat revista „Gândirea”, și a colaborat la: „Biserica Ortodoxă Română”, „Cultura”, „Curierul”, „Doina”, „Estul”, „Fântâna Darurilor”, „Foia diecezană”, „L'Indépendance Roumaine”, „Izbânda Național Creștină”.

la „Revista de construcții ciment și beton”.

- Ziaristul Alexandru Hodoș a colaborat la ziarele: „Capitala”, „Frontul”, și „Ideea națională”.

- Filosoful Constantin Noica a colaborat la „Adsum”, „Buna Vestire”, „Caiete de filosofie”, „Convorbiri literare”, „Cronicar”, „Curentul magazin”, „Gând românesc”, „Izvoare de filosofie”, „Însemnări sociologice”, ș.a.

- Medicul Victor Gomoiu a colaborat la următoarele reviste: „Archives de Neurologie” și la „Archives de la Société Internationale d'Histoire de la Médecine”.

Descrierile cuprind toate

ROMÂNEȘTI TOM. VI: 1936-1944, PARTEA I

Exemplu:

„Horticultura românească”. Organ al Societății Naționale de Horticultură din România” - provenit din contopirea „Revistei horticole” cu „Progresul horticol”. București: martie/aprilie 1939 - noiembrie/ decembrie 1944 (17: 3/4 - 22: 3/4) [continuă până în 1946]. Apare lunar. 24 x 19. Preț: 150-250 lei/ an; 20-30 lei/nr. [Directorii]: M. M. Georgescu (pe tot parcursul apariției și membru în Comitetul de redacție: mart./apr. 1939 - dec. 1940), C. Lupașcu (și membru în comitetul de redacție, până în dec. 1940). Comitetul de redacție: Ion Albeanu, M. I. Botez, N. Constantinescu- Ismail, Grigore Constantinescu, Ion Dimofti, L. Faraudo, Ernest Grințescu, W. W. Knechtel, Sandu Wille (toți, până în dec. 1940). Imprimeriile „Independența”. Continuare. Această revistă provine din fuziunea publicațiilor: „Revista horticolă”: 1 mart. 1923 - 1 febr. 1939 (al cărei an de vârstă îl preia) și „Revista pomicolă”: ian. - dec. 1935, ulterior „Progresul horticol”: ian. 1936 - febr. 1939, continuând numerotarea acesteia (vezi: tom. III, p. 775; tom. IV, p. 800-801; tom. V, pt. 3, p. 254-255, 270). Se renunță la al doilea subtitlu, din iun./iul. 1939. Apare la două luni, din ian./febr. 1941 în formatul: 22 x 18, din ian./febr. 1941; cu prețurile: 400 lei/an și 50 lei/nr., din ian./febr. 1943. Membru în Comitetul de redacție: Gh.[eorghe] Florian (mai 1939 - dec. 1940).

Tip. ziarului „Universul”, din sept./ oct. 1941. În paginația generală a revistei este publicat suplimentul dependent în limba franceză „Supplément français de la Revue d'Horticulture roumaine”: mart./apr. - nov./dec. 1939, mart. 1940 (câte 1-2 p.). Cu unele texte în limba franceză. Texte: P. Bableanu, Iulian Fungori, P. Saramet, Alex. Ghenovici, E. Luban, Ioan I. Dobrotă, C. V. Popescu, St. Licsandru, T. Bordeianu, F. Chodat, D. Fritz, Victor Roman ș.a.

Publicație cu profil agronomic și horticol. (P. I 15064; P. I, II 7573) Pentru a avea o privire de ansamblu asupra schimbărilor de titlu ale ziarelor și revistelor descrise în mai multe tomuri din seria bibliografiei retrospective s-au alcătuit numeroase fișe de orientare. Exemple:

„Anuar al Societății studenților în geografie Soveja”. București: 1936 (VIII: [1]). [Apare 1 volum pe an]. 23 x 16. Preț: 50 lei/vol. Comitetul de redacție: Emil Popescu, Alexandru Arsene, Gheorghe Rogozea. Tipografia cooperatistă „Litera creștină”. Continuare. Apare cu titlurile: „Revista geografică”: ian. - dec. 1929; „Soveja”: ian./febr. 1930 - ian./ febr. 1932; cu titlul de față, din 1933 (vezi: tom. IV, p. 799-800; tom. V, pt. 1, p. 48; tom. V, pt. 3, p. 351).

Cu tablă de materii la sfârșitul volumului. Texte: Traian Herseni, Ernest Bernea, I. Petrescu-Burloiu, Al. Șt. Dumitrescu.

Publicație cu profil geografic și etnografic. (P. I 12243)

„Cercetări și studii geografice”. Universitatea din București. București: 1937/1938 (seria II: vol. I). 23 x 15. „Tiparul Universitar”. Reapariție. Seria I a apărut cu titlul: „Anuar de geografie și antropogeografie”: 1909/1910 - 1914/1915 (vezi: tom. II, p. 25). Volumul de față, tipărit în 1941. Texte: Simion Mehedinți, V. Mihăilescu, D. D. Burileanu, P. Coteț, I. Vintilescu, D. Ionescu-Sachelarie, I. Petrescu-Burloiu, Georgeta Simionescu ș.a. Cuprinde imagini și hărți hors-texte în formatul 23 x 25 - 23 x 36. Este de fapt „Anuarul Facultății de Geografie” din cadrul Universității București, cuprinzând articole și studii cu profil geografic și geologic. (P. I 2836)

Pentru a veni în sprijinul cercetătorilor, ca noutate față de volumele anterioare, în cazul periodicelor în limbi străine s-a pus în paranteze drepte traducerea titlurilor și a subtitlurilor, iar la finalul fiecărei descrieri bibliografice au fost menționate temele abordate, pentru a putea fi încadrată în indicele tematic (titlul unei publicații se poate regăsi în cadrul mai multor indici tematici reflectând astfel caracterul ei complex).

La finalul celor 2628 de descrieri bibliografice corespunzătoare literelor A-K și a numeroaselor fișe de trimitere și de orientare aferente completărilor cu literele L-Z (care constituie partea principală a acestei lucrări însumând 984 pagini) sunt atașați patru indici în 176 de pagini, și anume:

a) Indicele tematic, nou introdus începând cu acest volum, aduce plusvaloare lucrării de față ușurând identificarea publicațiilor periodice dintr-un anumit domeniu. La începutul acestui indice s-a afișat lista selectivă a indicilor CZU folosiți, iar în cadrul acestora s-au menționat în ordine alfabetică titlurile aparținând fiecărei categorii.

b) Indicele de nume, în care sunt menționate persoanele care au condus sau au contribuit la editarea unei publicații - aici se regăsesc diverse personalități ale vremii sau simpli cetățeni cu spirit civic (pentru a face departajarea între multitudinea de nume, dar și pentru a identifica mai facil numele unor medici, farmaciști, profesori, economiști, ingineri, preoți s-a pus în dreptul acestora câte un mic indicativ care reflectă aceste profesii (dr., farm., ec., prof., ec., ing., pr.). Exemple: Angelescu, Constantin ec. 218, 493, 542, 665, 680, 737 Bilciurescu, Alexandru 48-c, 1057, 2564, 2568 Caranfil, Nicolae G. ing. 57, 525, 738, 1867 Chiricuță, Toma pr. 1292, 1760, 1816, 1859-c Manuilă, Sabin 109, 160, 688, 691, 927, 964, 1189, 1284, 2147

c) Indicele de localități - se poate observa în ce orașe sau zone ale țării presa s-a dezvoltat mai mult și unde existau mai multe tipografii -

au fost indicate locurile de publicare așa cum apăreau pe publicația respectivă (de exemplu: Dicosânmartin = Târnăveni, Sighet = Sighetul Marmației, Hermannstadt = Sibiu ș.a.).

La București se editau circa 950 de ziare și reviste, la Cluj - 168, la Oradea - 40, la Sibiu - 53, la Iași - 53, la Cernăuți - 75, la Craiova - 54, iar în străinătate: la Paris - 8, la Budapesta - 5, la Roma - 2, în SUA: la Detroit - 3 și la Cleveland - 2 publicații.

d) Indicele de tipografii dezvăluie multitudinea imprimeriilor de stat dar și particulare și răspândirea acestora pe tot cuprinsul țării, și poate oferi indicii asupra facilității tipăririi revistelor și ziarelor în România.

Pe lângă tipografiile unor ziare renumite precum *Adevărul* (Adevărul) - 29 de titluri, *Curentul* (București) - 51 de titluri, sau alte nume mari de tipografii: Bucovina, [I. E. Torouțiu] (București) - 55 de titluri, *Cartea Românească* (cu sucursale la București, Cluj, Sibiu și Dicosânmartin) - 64 de titluri, *Dacia Traiană* (cu sucursale la Brașov, București, Cernăuți, Sibiu și Timișoara) - 52 de titluri, *Eminescu* (București) - 40 de titluri, existau și multe tipografii particulare pe tot cuprinsul țării, de exemplu: la Buzău tipografia lui Dumitru Bălănescu - la care s-au editat 8 publicații, la Turnu-Severin - imprimeria lui Ion N. Bojneagu - 14 titluri, la București tipografia lui Remus Cioflec - 10 publicații, la Călărași - imprimeria lui Ioniță Cristescu - 13 titluri și multe altele.

Bibliografiile care au contribuit la alcătuirea acestui volum din seria Publicațiile periodice românești Cornelia-Luminița Radu (coordonator), Maria Buturugă, Zalina-Gabriela Neagu, Silviu-Constantin Nedelcu (începând din anul 2019) și Elena-Ioana Milea (aceasta, în perioada 2017-2018), formează acum o echipă unită care a reușit să finalizeze într-un interval de timp redus cele peste 2600 descrieri principale (incluzând aici și titlurile noi descoperite în alte izvoare bibliografice, dar și completările aferente unor colecții incomplete existente în BAR), precum și cei 4 indici atașați la finalul lucrării. Seria bibliografiei retrospective a periodicelor va continua cu elaborarea a cel puțin încă două volume: tomul VI: 1936-1944, partea a 2-a (literele L-Z) și al VII-lea, pentru perioada 1945-1952. Concepută ca instrument de lucru pentru cercetători și caracterizată prin coerență, precizie și omogenitate, această lucrare prezintă sistematic marea majoritate a tot ceea ce s-a publicat în perioada 1936-1944 în materie de ziare, gazete și reviste. Se valorifică astfel un întreg arsenal documentar, facilitându-se accesul la cunoaștere, mai ales prin bogăția și varietatea indicilor.

Cornelia-Luminița Radu

Tudor Arghezi

Dimitrie Gusti

Nichifor Crainic

Constantin Noica

DIACONUL CORESI - CTITOR DE LIMBĂ

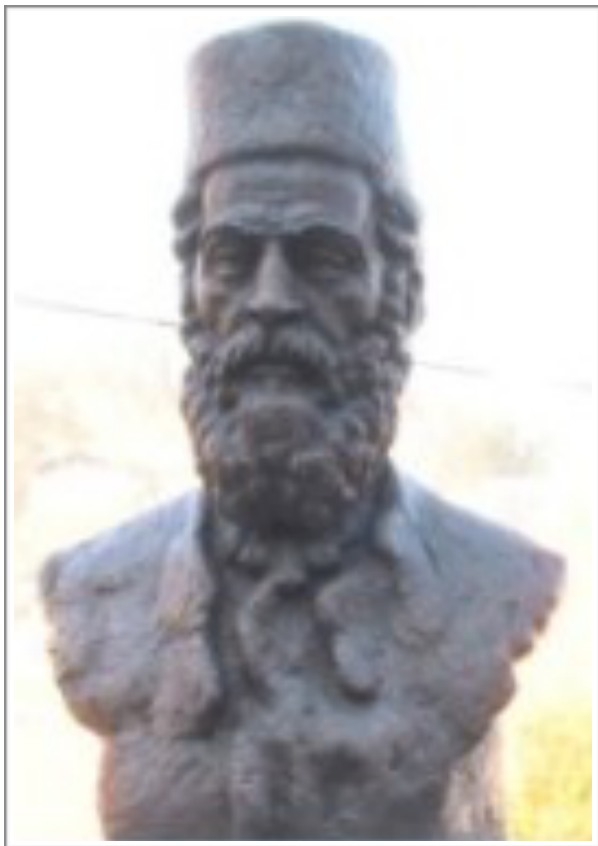
Despre activitatea diaconului Coresi avem puține izvoare precise. Ele privesc mai ales timpul, locul și mijloacele activității sale. Informațiile lămuritoare au fost scoase de cercetătorii literari din înseși mărturiile lui Coresi în tipăriturile sale sau din documentele timpului. Ce s-a scris remarcabil asupra lui Coresi a fost arătat în monumentală *Bibliografie românească veche* a

d-lui Ioan Bianu și Nerva Hodoș, editată de Academia Română.

Editorul primelor cărți în limba română, tipograful cunoscut sub numele de diaconul Coresi. Trăitor în veacul al XVI-lea, acesta a fost cel care, prin tipăriturile sale, realizate într-o mare măsură în cetatea

Brașovului, a reușit să impună introducerea limbii române în biserică, dar și să pună bazele limbii române literare și liturgice. Diaconul Coresi a fost coborât dintr-o veche familie grecească, stabilită și acclimatizată în Țara Românească; s-a născut la Târgoviște, după cum mărturisește în epilogul *Evangeliiarului românesc* tipărit între anii 1561-1562 la Brașov: „[...] diacon Coresi ot Târgoviște”, notare regăsită și în alte tipărituri coresiene. Din păcate, nu cunoaștem, cu exactitate, anul nașterii acestuia; Ovid Densușianu notează că acesta s-ar fi născut în anul 1525, alte surse vehiculează anul 1500, pe când cercetătoarea Luiza Marinescu ne vorbește despre anul 1510 ca an al nașterii diaconului Coresi (Marinescu, Luiza, *Highlights and Monuments of the Religious Culture and Literary Language-towards a more Comprehensive and Comparative Approach in the Study of Romanian Literature*, în „Journal of Romanian Literary Studies”, număr XVIII, 2019).

Diaconul Coresi și-a început formația și a deprins meșteșugul tiparului în atelierul tipografului de neam sârb Dimitrije Ljubavić, meșterul tipografiei domnitorului Radu Paisie, care tipărea cărți în slavona bisericească. Între anii 1556-1557, pentru prima dată, diaconul Coresi a tipărit o carte, Octoiul mic, la Brașov, folosind o parte din instrumentarul tipografiei lui Dimitrije Ljubavić, respectiv litera de rând (text scris cu minuscule, cu mărimea corpului cuprinsă între 8 și 12 puncte). După acest moment, la solicitarea domnitorului Țării Românești, Pătrașcu cel Bun, a revenit la Târgoviște unde, între anii 1557-1558, cu ajutorul unui număr de zece ucenici, folosind metoda xilografurii, a tipărit un *Triod-Penticostar*, o lucrare extrem de bogată în ilustrații (având în vedere faptul că, în timpul editării cărții, la 26 decembrie 1557, domnitorul Pătrașcu cel Bun a murit, în deschiderea acesteia este

menționat, în calitate de comanditar, succesorul acestuia, domnitorul Mircea Ciobanul.

După anul 1558, diaconul Coresi s-a stabilit, definitiv, la Brașov, unde a început o bogată activitate tipografică, onorând comenzi venite atât din partea patriciatului săsesc, cât și din partea ierarhilor transilvăneni, ori domnitorilor și ierarhilor Țării Românești. În legătură cu stabilirea sa la Brașov, a fost vehiculată teoria conform căreia conflictul dintre domnitorul Mircea Ciobanul și marea boierime ar fi determinat acest gest, teorie ce nu poate fi validată, având în vedere statutul social al diaconului Coresi, de meșter tipograf, care nu l-a implicat direct în confruntare. Cel mai probabil, mutarea acestuia la Brașov s-a produs la chemarea patriciatului săsesc și în contextul afirmării orașului ca un important centru cultural, în care exista o moară de hârtie și în care, sub influența Reformei, s-au tipărit primele cărți în limba română. Pentru prima oară într-o tipăritură, numele diaconului Coresi se găsește, după acela al lui Oprea logofătul, în epilogul *Octoihului slavonesc*, apărut în anul 1557 [1557], fiindcă, din ordinea menționării numelor, se pare că diaconul Coresi este oarecum subordonat lui Oprea logofătul, iar, pe de altă parte, Oprea este arătat în epilogul *Apostolului slavonesc*, tipărit la Târgoviște în 1547, ca ucenicul lui Dimitrie logofătul [Liubavici], nepotul tipografului venețian Bojidar [Vucovici]. *Triod-Penticostarul* a fost tipărit tot la Târgoviște, dela 8 iulie 1557 până la 1 iulie 1558, deci început de tipărit pe când domnea Petrașcu cel Bun [mort în Decembrie 1557] și sfârșit de tipărit în timpul domniei lui Mircea [Ciobanul], precum se arată chiar în epilogul lui). Coresi se întorsese așadar la Târgoviște între 14 ianuarie și 8 iulie 1557. Rămâne astfel stabilit că prima tipăritură cunoscută a lui Coresi este *Octoihul* din 1557 și după șase luni de la apariția lui

începe să fie tipărit *Triod-Penticostarul*.

În cele aproape trei decenii de activitate desfășurată în cetatea Brașovului, de sub teascurile tipografiei coresiene au văzut lumina tiparului nu mai puțin de 26 de cărți (peste 50% din producția de carte slavonă și română tipărită între anii 1508-1600), dintre care 10 publicate în limba română și 16 în limba slavonă, cărțile publicate în limba română fiind primele monumente ale limbii noastre literare.

Această afirmație este susținută de simpla parcurgere a rândurilor care deschideau cărțile coresiene, rânduri care conțin și primele forme de versificație în limba română: „[...] Dacă am cetit, bine am socotit și am aflat că toate tâlcuiesc și mie toate plăcură și am scris cu tiparul vouă, fraților românilor, să vă fie pre învățătură. Și vă rog frații mei să cetiți și bine să socotiți că veți vedea voi înșivă că e mărgăritarul și comoara ascunsă întrânsele”.

Prin aceasta, dar și prin alte exemple de acest fel, diaconul

Coresi a devenit unul dintre primii versificatori ai literaturii române. Tot din introducerea cărților publicate la Brașov reiese și motivația diaconului Coresi de a tipări în limba română, aceea de a oferi cărți în limba vorbită de românii transilvăneni, o motivație, aparent, de sorginte protestantă, vizibilă mai ales în formula: „[...] Cu mila lu Dumnezeu eu diaconu Coresi, deacă văzuiu că mai toate limbile au cuvântul lui Dumnezeu în limbă, numai noi Rumâni n'avem, și Hs. zise, Mathei 109, cine cetește să înțeleagă, și Pavelu Apslu încă scrie la Corintu, 155, că întru beseeareci mai vrătos cinci cuvinte cu înțelesul meu să grăiesc, ca și alaiți să învăț, decât întunearecu de cuvinte neînțelese într'alte limbi. Derept aceia frații miei preuților, scrisu-v'am aceste Psăltiri cu otvétu”. La Brașov, diaconul Coresi a tipărit, după anul 1558, următoarele titluri: *Întrebare creștinească* (1559), *Evangeliiarul românesc. Biblie. Noul Testament. Evanghelie* (1561), *Evangeliiar slavonesc. Biblia. Noul Testament. Evanghelie* (1562), *Apostol românesc* (1563), *Tâlcul*

Tetraevanghelul Diaconului Coresi de la 1561

Triod Penticostar, Târgoviște 1558; CRV 9

ROMÂNEASCĂ

evangheliilor, Moltitvenic românesc (1564), Minei (1567- 1569), Psaltirea românească. Biblie. Vechiul Testament. Psalmi (1568), Sbornic slavonesc (1568), Liturghier românesc (1570), Pravila sfinților oteți (1570), Psaltirea românească. Biblia. Vechiul Testament. Psalmi (1570), Psaltire slavonească. Biblia. Vechiul Testament. Psalmi (1574), Octoih slavonesc partea I (1574), Octoih slavonesc partea II (1575), Psaltire slavonească (1576), Psaltire slavo-română. Biblie. Vechiul Testament. Psalmi (1577), Psaltire slavonească. Biblia. Vechiul Testament. Psalmi (1577), Triod slavonesc (1578), Octoih mic slavonesc (1578), Psaltire în slavonă și română. Biblia. Vechiul Testament. Psalmi (1578), Evangheliar slavonesc (1579), Sbornic slavonesc (1580), Evangheliar slavonesc. Biblie, Noul Testament. Evanghelie (1583), Liturghier slavonesc (1588).

În cazul lucrărilor tipărite în limba română, traduse din limba slavonă, cercetările din ultima jumătate de secol au dovedit faptul că diaconul Coresi nu a fost traducătorul, ci doar tipograful și cel care s-a îngrijit de îndreptarea textului acestora. Cea mai importantă carte tipărită de diaconul Coresi, *Psaltirea românească* (1570), a fost considerată piatra de temelie a introducerii limbii române în biserică. Majoritatea lucrărilor amintite au fost tipărite cu sprijinul ucenicilor care activau în tipografia coresiiană, numele acestora fiind amintite în deschiderea fiecărei cărți; numărul ucenicilor diferă de la o carte la alta, ceea ce ne poate înfățișa și nivelul comenzii, precum și gradul de productivitate. În ceea ce privește tirajul în care aceste cărți au fost tipărite, cercetătoarea Luiza Marinescu (*op. cit*) lansează cifra, aproximativă, de 100 de exemplare pentru fiecare carte, comercializate prin intermediul negustorilor sași și români sau a adunărilor preoțești din Transilvania, Țara Românească și Moldova. Acestea au fost tipărite fie la comanda judeului Johannes Benkner, a nobilului Forró Miklós, a domnitorilor Alexandru al II-lea Mircea, Mihnea Turcitul și Petru Cercel sau a mitropolitului Ghendie al Ardealului, fie dedicate acestora. Cercetătorii care s-au aplecat asupra studierii vieții și activității diaconului Coresi explică aceasta drept un sprijin moral și financiar venit atât din partea domnitorilor și ierarhilor români, cât și din partea comunității reformate din Transilvania.

O legătură specială a existat între diaconul Coresi și comunitatea românească din Șcheii Brașovului, principala comanditară a cărților tipărite de acesta, cărți întrebuințate de preoții Bisericii „Sfântul Nicolae”, păstorii sufletești ai celui mai important bastion al românismului și ortodoxismului transilvănean. Tipăriturile coresiene se disting ușor, după formatul masiv, lipsa foilor de titlu și a numerotării paginilor, după culorile uzitate, roșu

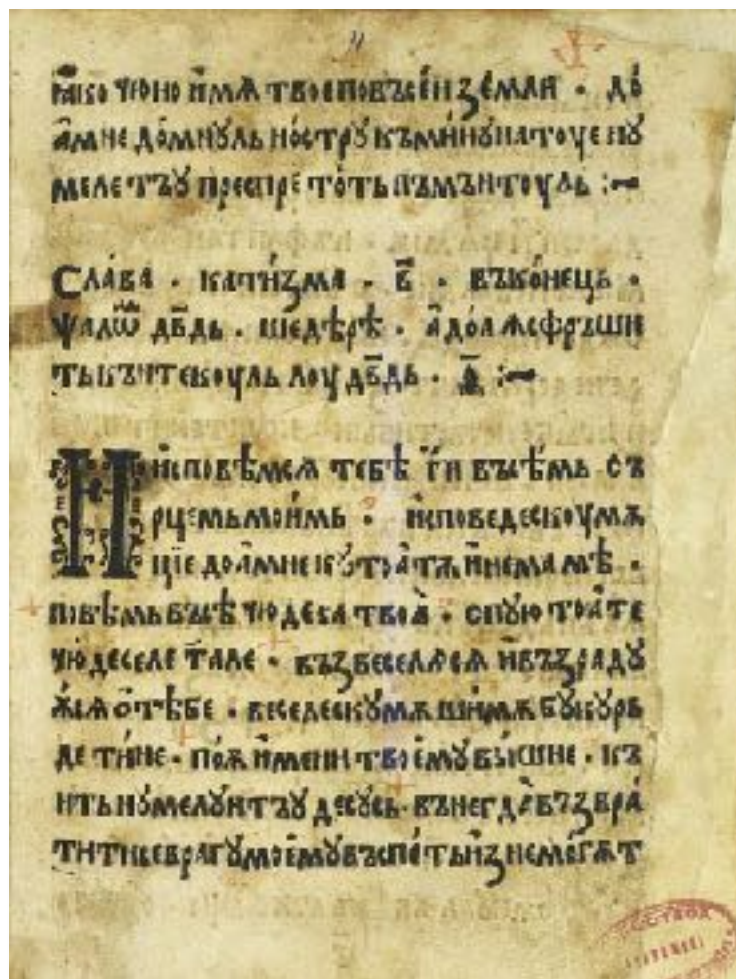
și negru, precum și după elementele decorative de inspirație renascentistă.

La rândul său, diaconul Coresi a format o generație întreagă de meșteri tipografi, care au activat nu doar la Brașov, ci și în alte puncte ale Transilvaniei (Sebeș, Alba-Iulia, Orăștie, Cluj), dintre care se remarcă Șerban Coresi, fiul său, cel care, în anul 1580, la Sebeș, l-a secondat pe tatăl său în tipărirea Sbornicului slavonesc, iar între anii 1581-1582 a publicat celebra Palie

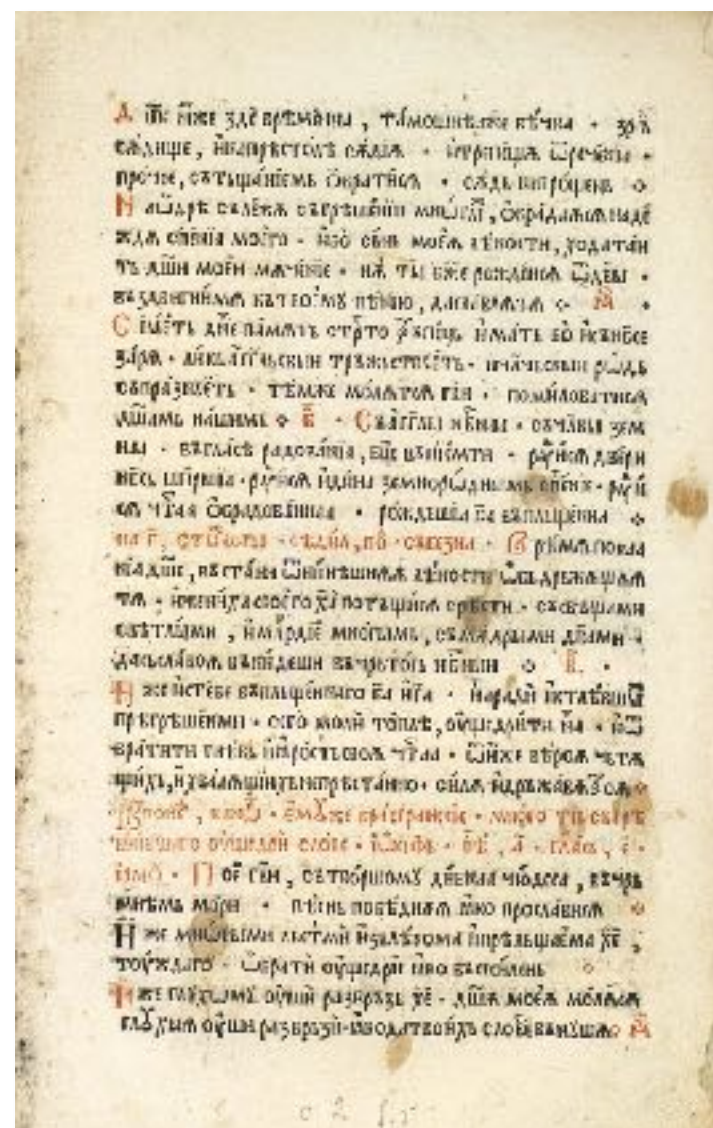
de la Orăștie (la care a colaborat și diaconul Marian, un alt ucenic al diaconului Coresi), precum și diecii Călin (care a publicat un Tetraevanghel slavon în anul 1565), Lorinț (care a publicat un Octoih între anii 1577-1578, Psaltirea în anul 1578 și un Octoih mic în anul 1578), Tudor, Mănăilă, Marian etc. Prin munca acestor meșteri tipografi, cartea românească, arta și meșteșugul tipăriturilor coresiene, au ajuns să fie cunoscute în tot spațiul locuit de români.

După o viață pusă în slujba cărții și culturii românești, diaconul Coresi a trecut la cele veșnice, cel mai probabil după anul 1583; din păcate, anul exact al morții nu ne este cunoscut. Ceea ce cunoaștem, este faptul că diaconul Coresi a părăsit această lume din cetatea Brașovului, locul în care și-a desfășurat ultimele decenii de activitate și în care amintirea sa este încă vie.

Oana Dimitriu

Psaltirea slavo-română, Brașov 1557; CRV 19

Octoih slavonesc, Brașov 1575; CRV 18

CONSIDERAȚII ASUPRA UNUI STATER DE TIP

Contextul istoric al pătrunderii al staterilor și tetradrahmelor de tip Alexandru cel Mare în numele lui Seleukos I la Dunărea de Jos.

Până acum sunt atestate pe teritoriul nostru doar descoperiri de tetradrahme seleucide, provenind din diferite tezaure: Satu Nou (jud. Constanța; 7 AR), Rasa (jud. Călărași, 2 AR), Vedea (jud. Giurgiu, 1 AR), Hinova (jud. Mehedinți, 2 AR), majoritatea de la Seleukos I, dar ajunse mai târziu și aflate în tezaure care sunt îngropate către 260 a.Cr. sau chiar mijlocul sec. III a.Cr. și legate mai ales de tulburările și deplasările de populație, mai ales tribale, provocate de venirea celților în Balcani.

Cu această unică excepție, de la Ostrov (jud. Constanța), nu avem descoperiri de monede de aur seleucide. Această descoperire se integrează perfect orizontului de tezaure sau grupuri de stateri de tip Alexandru legate de războaiele dintre diadohi: Codlea (ș. Brașov), Galați (jud. Galați), Gâldău (jud. Călărași), Trivale-Moșteni (jud. Teleorman), Todorovo (Bulgaria) ori descoperiri izolate, ca acelea de la Albești-Muru (jud. Prahova), Cătunu/Cojasca (jud. Dâmbovița), Cocorăștii Mislui (jud. Prahova), Reșca (jud. Olt), Cele mai multe dintre aceste emisiuni sunt piese emise în teritoriile antigonide, și știm că mercenari traci, probabil și geți se aflau în armata lui Antigonos și nu numai. De asemenea, altele provin din Macedonia lui Cassandros – deci din cealaltă tabără, aliată seleucizilor. Avem astfel un fenomen bine conturat de pătrundere a acestor stateri prin mercenariat. Descoperirea de la Ostrov aparține Dr. Constantin Deculescu (1889 -1988). Medic la spitalele Colțea și Filantropia (1912-1914), doctor în medicină din 1916, căpitan medic în Reg. 11 Roșiori în Marele Război, membru al Partidului Național Țărănesc, prefect de Ilfov (1928-1930), senator de Ilfov (1930-1932), Secretar General cu rang de Ministru la Ministerul Sănătății în 1932. A fost arestat în 1950 și din nou în 1956, reabilitat după 1964. Pasionat de numismatică și arheologie, membru al Societății Numismatice Române, apropiat al marilor anticari interbelici Ion Candrea și Aram H. Papazian. De la primul a cumpărat, în 1943, un număr de șase tetradrahme din tezaurul de la Rasa (4 Alexandru și 2 Seleukos I).

În 1960 vinde Cabinetului Numismatic al BAR o tetradrahmă Seleukos I din tezaurul Rasa. Împreună cu staterul Seleukos I, vinde, la 26 mai 1961, doi solidi, unul de la Iovian și altul de la Valens, găsiți într-o vie de la Curcani, jud. Călărași, iar, în februarie 1961, vinde 11 monede de aur, macedonene, elenistice, romane târzii, bizantine, fără proveniență.

Dr. Viorel Petac

Stater de la Seleukos I, de tip Alexandru cel Mare
Piesa a fost achiziționată la 26 mai 1961, de la Constantin Deculescu, fiind descoperită la Ostrov, jud. Constanța, momentul descoperirii nefiind precizat.

Av. Capul Atenei spre dreapta, cu coif corintian
Rv. ΒΑΣΙΛΕΩΣ - ΣΕΛΕΥΚΟΥ

Nike mergând spre stânga, cu cunună și stylis; sub aripa din stânga, monograma MA, iar sub cea din dreapta monograma AI?.

Ax 12; 8,47 g; 18 mm

WSM, p. 237, nr. 1335, Cappadocia sau Siria de Nord, monetăria A (Newell)

SC, p. 32, nr. 56, monetărie incertă 2, Cappadocia, Siria de Est sau nordul Mesopotamiei, după 305 a.Cr. (Houghton-Lorber 2002)

Până acum câțiva ani, era cunoscut un singur alt exemplar, menționat de Newell în 1937 și apoi de Houghton și Lorber în 2002, exemplarul respectiv apărând acum peste 100 de ani, în licitațiile Sotheby din mai 1900 și Egger din noiembrie 1913.

Exista diferențe mici, dar evidente între aversurile celor două exemplare, reversurile fiind aceleași. Este sigur însă că e vorba de același gravor care a realizat ștanțele, fiind diferențe mici la detalii, dar stilul categoric același.

ALEXANDRU CEL MARE PENTRU SELEUCOS I

Recent, a apărut în comerțul de antichități classical Numismatic Group, Electronic Auction 353, 17 iunie 2015, lot 186 un nou exemplar. Apare pentru prima dată monograma ΔI, până acum presupusă de Newell, fiind certă.

Din nou ștanța de avers este diferită, atât de exemplarul descoperit la Ostrov, cât și de exemplarul Newell. Este evident însă că în toate cazurile avem de-a face cu un același gravor al celor trei ștanțe de avers. Constatăm, așadar, că avem trei exemplare, al căror avers este bătut cu trei ștanțe diferite, reversul fiind realizat cu două ștanțe diferite. Aparent ciudată, situația confirmă observațiile mai vechi asupra staterilor de tip Lysimach de la Mesembria, unde avem cinci exemplare bătute cu patru ștanțe de avers, sau Pella Iprice 201-203) unde din 17 stateri cunoscuți avem 7 ștanțe de avers și 12 de revers.

Dublu stater tip Alexandru, de la Seleukos I, tip WSm 1334 – Sc 55; Roma Numismatics, Auction xVI, 26 septembrie 2018, lot 380.

Apariția în comerțul de antichități în anul 2015 a staterului ilustrat aici, având clar pe revers în dreapta monograma AI, confirmă lectura propusă de Newell și preluată ulterior de A. Houghton și C. Lorber în baza tetradrahmei seleucide de tip WSM 1333 = SC 50 / 3, cu aceeași monogramă AI din tezaurul de la Angora (Ankara de azi, IGCH 1399), datat în anul 295 a.Cr. Tetradrahma WSM 1333 = SC 50 / 4 (CNG, Electronic Auction 472, 15 iulie 2020, lot 124)

ROMÂNIA ÎN CUVINTE ȘI IMAGINI

„Rumänien in Wort und Bild” este o revistă săptămânală redactată în timpul ocupației germane din timpul Primului Război Mondial, primul număr fiind publicat în 12 mai 1917, iar ultimul număr în 15 octombrie 1918. După ce România a alesese calea neutralității între 1914 și 1916, clasa politică decide intrarea în război. Însă, câștigarea unor bătălii s-a dovedit un avantaj de scurtă durată. Între 30 noiembrie și 3 decembrie 1916 s-a desfășurat Bătălia pentru București. „Grupul Kosch”, aflat sub comanda generalului August von Mackensen, a trecut Dunărea pe la Zimnicea și, împreună cu Armata 9 aflată sub comanda generalului Erich von Falkenhayn, a reușit să înfrângă forțele româno-ruse, aflate sub comanda generalului Constantin Prezan. Ca urmare, la 6 decembrie 1916 trupele germane au intrat în București și l-au ocupat, luând măsuri imediate de reorganizare a administrației. În acest context au apărut diverse periodice care oglindeau propaganda germană, printre acestea fiind și „Rumänien in Wort und Bild”, redactat în limba germană, fiecare număr având circa 20 de pagini. Prima apariție arată că hebdomadarul servește soldaților germani ca ghid într-un teritoriu ocupat și necunoscut. Ocupanții au astfel ocazia de a-și relata experiența într-o țară pe care speră să o transforme într-un teritoriu german. Iar românii pot beneficia de compasiunea cuceritorilor germani, reconcilierea și pacifismul care ar urma războiului, ajutând la construirea unei noi Europe. Publicația exagerează eforturile germane de război, prezentând totul ca pe o victorie sau o posibilă victorie.

Oricum, efectul publicației asupra românilor este unul nesemnificativ. Poate doar puținii intelectuali care vorbeau limba germană să fi citit revista. Fiind vorba despre o revistă de ocupație, istoricii sunt datori să verifice informațiile, comparând diverse surse. Este un lucru obișnuit pentru ocupanții unei țări să se laude cu spiritul lor civilizator și superior din punct de vedere organizatoric. Dar, beneficiile unei ocupații sunt rareori reale! Revista folosește numele de Rumänien-România, deși acesta nu era încă numele oficial al țării.

Pe atunci, exista Regatul României, denumit ulterior de istorici ca Vechiul Regat sau, mai simplu, Regat. Majoritatea articolelor sunt scrise de Emil Fischer, un doctor din București ușor de confundat cu fotograful Emil Fischer din Sibiu. Cel din urmă se năștea la Plovdiv-Bulgaria, dar se muta de mic copil la Sibiu, urmând aici cursurile de gimnaziu și liceu. În 1900, el cumpăra atelierul de fotografie ale societății de asigurare „Transylvannia”, făcându-se imediat remarcat prin standardele artistice

Emil Fischer și nici limba germană, ceea ce surprinde mai întâi de toate la revista Rumänien im Wort und Bild este ilustrația – o adevărată capodoperă! Pe lângă pozele reușite, dacă citim textul descoperim informații amănunțite despre istoria românilor și geografia țării noastre, despre obiceiurile, tradițiile, superstițiile, cântecele populare și stilul de viață al țăranilor. Nunta, botezul sunt evenimente principale în viața unei familii. Furatul miresei pare un obicei necunoscut germanilor, la fel și

nu trăiește într-o cușcă, ci își găsește armonia și norocul prin căsătorie, fiind o mamă blândă și iubitoare.

Alături de România, dar uneori în contrast cu aceasta, este prezentată Bulgaria, văzută ca o țară puțin mai dezvoltată economic, dar mai disciplinată. În plus, Bulgaria făcuse și alegerea inspirată de a fi de partea Puterilor Centrale. Despre soldatul bulgar, revista afirmă că este obișnuit să își facă conștiincios datoria, fără să comenteze ordinele superiorilor. Ofițerii germani îi laudă pe soldații bulgari pentru rezistența, cumpătarea și puterea de sacrificiu. Bulgarii se mulțumesc cu o bucată de pâine chiar când mărșăluiesc o zi întregă și se cațără cu ușurință cu ajutorul opincilor. Ocupanții germani au grijă, în primul rând, de cetățenii proprii sau aliați, respectiv de germani, austrieci, ungari, bulgari și turci. În iunie 1917, clădirea principală destinată refugiaților era Școala de Meserii de lângă Gara de Nord. Mai existau alte șase hoteluri care adăpostau 1500 de femei și copii. Patru mari restaurante, printre care și Carpați, au preluat servirea mesei pentru refugiați. Iar cei bolnavi se bucură de consultații medicale din partea unui doctor german.

Prima pagină prezintă poza unei personalități germane de pe front, spre exemplu feldmareșalul von Mackensen, generalul Erich von Falkenhayn, guvernatorul militar din România Tülf von Tschape und Weidenbach, generalul de infanterie Robert Kosch, feldmareșalul Paul von Hindenburg (viitorul președinte al Republicii de la Weimar), prințul Leopold von Bayern, general-colonel Hermann von Eichhorn. La distanță de câteva pagini este prezentată poza unei personalități politice românești, de obicei oameni politici germanofili precum Alexandru Marghiloman, Titu Maiorescu, Lupu Kostaki, Theodor Rosetti, Constantin Arion, Demeter Nenițescu, Alexandru Beldiman, Ionel Brătianu, Take Ionescu, Grigore Antipa, Mihail Kogălniceanu.

Aproape fiecare număr al revistei menționează investițiile pe care ocupația germană le face în industrie, interesul pentru ca populația locală să aibă un loc de muncă, să producă cele necesare nu numai pentru război, ci și pentru necesitățile zilnice. O fabrică de hârtie este deschisă de germani, continuă fabricarea mătăsii, săpunul este la mare căutare, țigările, deși nocive, trebuiau să se vândă, prelucrarea grăsimilor și morăritul prosperă.

În celelalte pagini sunt relatate: situația de pe front, organizarea teritoriului român ocupat, capitole din romanul *Die Flucht der Beate Hoyermann* de Thea von Harbou, alături de traduceri în limba germană ale unor cunoscuți prozatori români. Cele mai fascinante fotografii prezintă portul țăranilor și locuri pitorești din România, precum Delta Dunării,

Generalul Const. Prezan inspectând trupele

Bătălia pentru București

ridicate. În 1904 primea titlul de fotograf al Curții Imperiale a Austro-Ungariei (Hoffotograf), iar în 1920 devenea fotograf al Curții Regale a României. Emil Fischer poate fi comparat cu actualul fotograf peruvian Mario Testino, fiind indiscutabil unul dintre cei mai buni fotografi ai României. Fără fotografiile lui, cu siguranță că mărturiile despre istoria acestei țări ar fi mai sărace! Pentru cei care nu cunosc personalitatea doctorului-publicist

transhumanța. Iar viața de zi cu zi a țăranului este presărată de superstiții legate de ploaie și secetă. Sunt prezentate portrete de țărani și țărănci din diferite zone, portul obișnuit și hainele de sărbătoare, diferite tipuri de case, ocupații precum păstoritul. Alături de români, apar sașii și ungurii din Transilvania, respectiv turcii din Dobrogea. Revista contrazice imaginea femeii mahomedane oprimate, lipsite de drepturi, sub dominația brutală a bărbatului. Ea

„RUMÄNIEN IN WORT UND BILD“

Dobrogea, satele din Transilvania, mănăstirile din Bucovina, Comana, Horezu, Polovragi, Ocnele Mari, Periș (acolo unde s-au aflat o parte din domeniile coroanei regale din România), Porțile de Fier, Marea Neagră, Munții Bucegi.

Unii autori filo-germani precum Alexandru Macedonski sau Gala Galaction își aduc și ei mici contribuții literare în paginile revistei.

Uneori, revista prezintă și caricaturi, făcând cunoscute schițele unor renumiți caricaturiști ai epocii, precum Nicolae Petrescu-Găină, autor al unor portrete hilare sau ale unor scenete care surprind instantanee din realitățile zilnice:

Beim Minister, Am Fahrkartenschalter (La Minister; La Ghișeu de bilete).

Revista dedică numeroase pagini pentru diverse evenimente istorice.

Personaje importante, precum Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul, Alexandru Ioan Cuza, prind contur, iar faptele lor eroice sunt elogiuate. Mulți istorici contemporani români ar fi mai zgârciți în evaluarea virtuților acestor domnitori!

Revista atinge și subiecte sensibile din istorie, spre exemplu romanitatea românilor, Emil Fischer fiind adeptul teoriei lui Rösler, cu mici modificări. Astfel, după ce a fost cucerită de Traian, provincia Dacia a stat sub ocupație română pentru aproape 170 de ani, până la retragerea aureliană (270-275).

Apoi, populația locală a fost împinsă la sud de Dunăre de către atacurile migratorilor. De-a lungul mai multor secole, populația din actuala parte de nord a Bulgariei și Serbiei, a imigrat, din nou, la nordul Dunării. Astfel, românii ca popor sunt nu numai rezultatul amestecului dintre daci și romani, ci și al contribuției decisive a altor popoare migratoare, în special al slavilor. Această teorie ar supăra, cu siguranță, mai mulți istorici contemporani și ar fi contrazisă de mulți lingviști, în lipsa unor dovezi arheologice serioase. Revista arată că limba română are numeroase componente: influența slavă (circa 1000 cuvinte), influența greacă și turcă (700-800 cuvinte), influența ungară (circa 600 cuvinte). Mult mai puține sunt cuvintele albaneze și germane.

Nu insistăm asupra greșelilor din aceste idei. Istoricii contemporani au adus suficiente argumente pentru a demonstra continuitatea daco-romană în spațiu actual al României.

Desigur, cel mai elogiât domnitor al României este Carol I. Iar aici, oricât de subiectivă ar fi revista, meritele regelui nu pot fi contestate. Regele Ferdinand este pur și simplu ignorat, aproape nu este deloc menționat. Cât de greu trebuie să îi fi fost unui german să servească interesele țării de adopție, declarând război poporului de origine! Sunt amintite și alte personalități din România care își datorau evoluția profesională studiilor făcute la Budapesta, Viena sau Berlin. Fără Victor Babeș, Titu Maiorescu,

Grigore Antipa, A.D. Xenopol, Nicolae Iorga, frații Saligny, știința românească ar fi mult mai săracă. Iar portretele acestor personalități vor rămâne nu numai în revista „Rumänien in Wort und Bild“, dar și conștiința contemporană.

Preocupările climatice încep să se contureze la începutul secolului al XX-lea. Revista amintea de vizita profesorului doctor Kassner din Berlin la Institutul Meteorologic, situat pe atunci la marginea de sud a orașului, lângă Gara Filaret și Parcul Carol I. Aici el găsisse o Sală a Barometrelor și numeroase termometre care să permită o măsurătoare cât mai exactă. În 1883 a fost numit ca director Ștefan Hepites. La început, precipitațiile erau măsurate la București, Brăila și Sulina. În 1910, existau deja 50 de stații meteorologice unde erau măsurate temperatura, umiditatea,

preocuparea de pictor-gavor, a fost și asistent al profesorului Antipa în cadrul Muzeului de Istorie Naturală. *Rumänischer Bauer, Rumänisches Bauerhaus, Rumänische Wildmühle, Cypressen am See, Strasse in Stambul* sunt doar câteva dintre tablourile sale. Scena Teatrului Național primește ca oaspeți oameni de cultură germani: tenorii Leonor Emgelhard, Heinrich Knote, Walter Kirchhoff, dar și dirijorul Franz Mikorey. Hans Skohoutil este promovat ca director al Filarmonicii în timpul ocupației.

În 1917 există 22 de organizații aparținând vorbitorilor de limbă germană, respectiv germani din Reich, sași și șvabi, germani naturalizați în România, austrieci și elvețieni. Profilul organizațiilor este coral, sportiv sau de îngrijire a bolnavilor. Cea mai veche organizație era Liedertafel (Asociația

eveniment politic interesant pentru epocă și puțin detaliat în alte surse istorice, anume vizita Kaiserului Wilhelm al II-lea în România (20-24 septembrie 1917). Vizita nu are un aspect politic, întrucât Kaiserul nu se întâlnește cu regele trădător Ferdinand și nici nu inițiază discuții suplimentare referitoare la armistițiul sau pace. Simbolistica vizitei constă în încurajarea soldaților de pe front, în transmiterea unui mesaj de victorie. Vizita este relatată o lună mai târziu, în numărul din 20 octombrie 1917 al „Rumänien in Wort und Bild“. Traseul este prezentat cu lux de amănunte. La Curtea de Argeș, Kaiserul aduce un omagiu regelui Carol și reginei Elisabeta, fiind întâmpinat de Alexandru Tzigara-Samurcaș. Urmează călătoria pe Dunăre, acolo unde parcurge localitățile Giurgiu, Cernavodă, Turtucaia și Silistra.

vântul, viteza norilor, precipitațiile. [...]

Dar, cel mai important aspect al ocupației este germanizarea Bucureștiului, acolo unde minoritatea germană era destul de puțin numeroasă, fiind vorba de circa 22-25.000 germani, dintre care circa 2700 sunt germani din Reich. Totuși, aportul germanilor se reflecta în meseriile alese, fiind vorba de medici, farmaciști, personal didactic, comercianți și artizani.

Expoziția de la Ateneu din vara anului 1917 a avut ca principali reprezentanți pe sculptorul Friedrich Storck și pictorii George Demetrescu Mirea, Gheorghe Pătrașcu, Jean Alexandru Steriadi, Ștefan Popescu, Ipolit Strâmbu. De asemenea, au fost expuse în repetate rânduri, operele lui Richard Canisius, care pe lângă

de Cântece Corale), constituită în 1852. [...]

Fiind vorba despre o revistă de propagandă, Emil Fischer vorbea și despre „Das deutsche Wunder“ (Miracolul german), exprimându-și următoarea dorință: „Es möchten 7000 junge Rumänen sich von drüben (aus Siebenbürgen) Ehefrauen holen, damit dadurch die rationelle Hauswirtschaft, die Sorge um Hof und Garten, die Pflege und Erziehung der Kinder, die Wartung der Haustiere auch hier bekannt und eingebürgert werde. Gewiss eine ehrende Anerkennung“ – „Dacă 7000 de tineri din Regat s-ar căsători cu săsoaice (din Transilvania), atunci ar putea să facă cunoscute românilor gospodărirea rațională, grija pentru casă sau grădină și buna-creștere a copiilor“.

Nu trebuie trecut cu vederea un

Ajunge și pe frontul de la Siret, la Cotești, pentru ca apoi să se îndrepte spre Valea Prahovei, vizitând Castelul Peleş. De aici, trece granița de atunci a României, pentru a poposi la Brașov. O călătorie pe care nici un alt om politic german nu a mai făcut-o ulterior!

Ultimul număr al revistei nu amintește nimic despre iminenta înfrângere a germanilor în Primul Război Mondial și nici despre descentralizarea administrației germane. Și, totuși, cititorul a parcurs file importante din istoria românilor și s-a bucurat de fotografii memorabile! „Rumänien in Wort und Bild“ merită să fie nu doar citită, ci mai ales văzută prin imaginile extrem de reușite!

Carmen Patricia Renetti

SCRISORILE - MĂRTURII ALE TRECUTULUI MAI

Mărturiile ale unui trecut mai îndepărtat sau mai apropiat, scrisorile aduc cercetătorului acea notă de autenticitate și implicare în epocă care, alături de actele oficiale, completează anumite aspecte ale evenimentelor pe care le-au trăit cei implicați în schimbul epistolar. Astăzi, când nu se mai scriu scrisori, când se trimit mailuri, când se discută pe tweeter sau facebook, emoția de a putea citi corespondența scriitorilor, a gânditorilor, a poezilor, care ne deschid poarta celor mai intime gânduri, este un sentiment deosebit.

Prin lipsa de convenție și maxima lor subiectivizare, scrisorile pot constitui de multe ori o mască epistolară pentru afirmarea unor adevăruri estetice sau o judecată critică asumată de emitent.

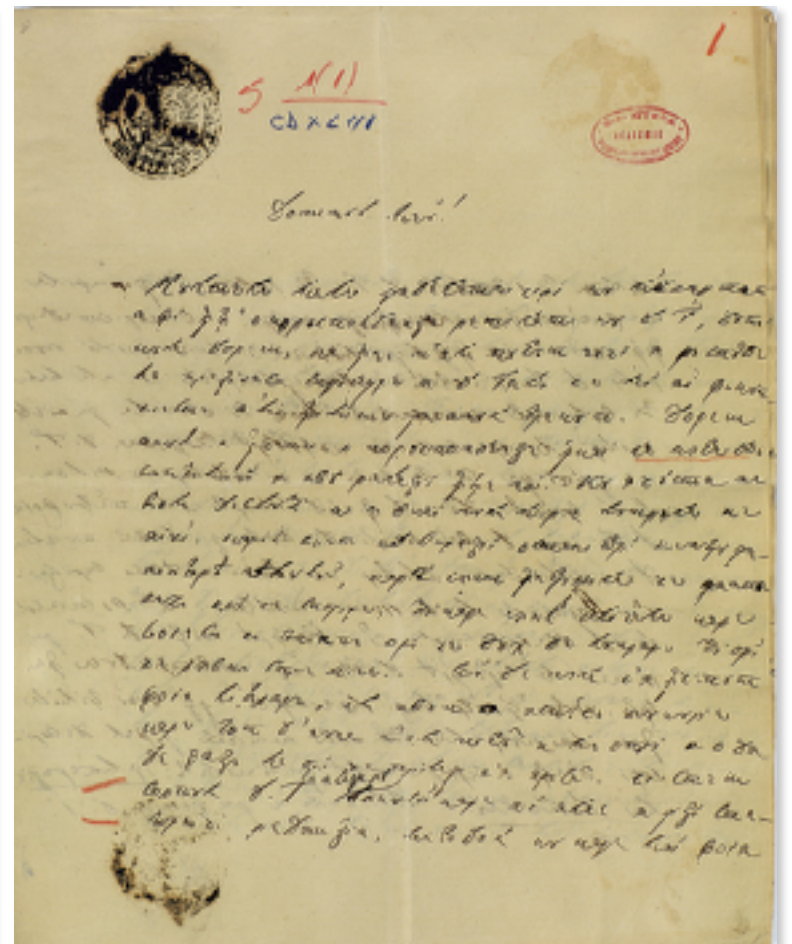
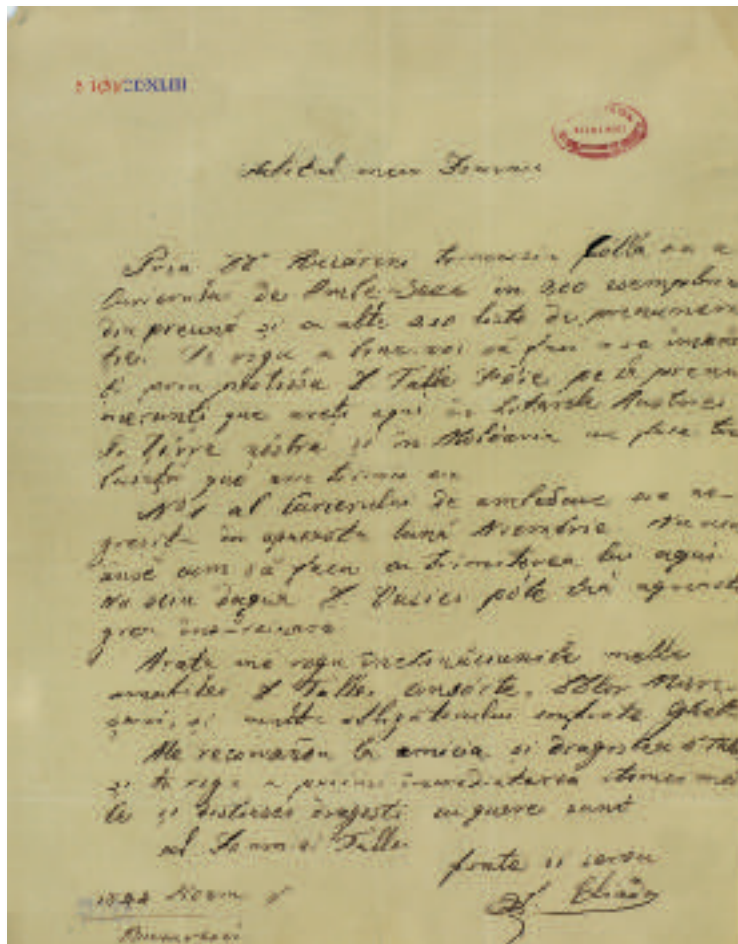
O scrisoare nu este niciodată neinteresantă; ea poate fi însă un instrument foarte bogat, extrem de generos, prin care emitentul își exprimă opțiunile personale, frământările, năzuințele.

Ar trebui să fim profund recunoscători acelora care au publicat ediții de corespondență, care ne-au dăruit cărți pe care nu le-au scris singuri, ci cu ajutorul emitentilor și destinatarilor scrisorilor, cărți care de multe ori au fost izvor de inspirație pentru alte cărți. Deși mai puține numeric, scrisorile semnate de personalități emblematice ale istoriei și culturii universale, oameni de litere, oameni de știință, politicieni sau artiști, făcând parte fie din fondurile alfabetice de autografe sau din fondurile unor români cu care au avut schimburi epistolare, trezesc și astăzi curiozitatea cercetătorilor. Preocupările pentru cunoașterea istoriei românești pe care le-au avut fondatorii

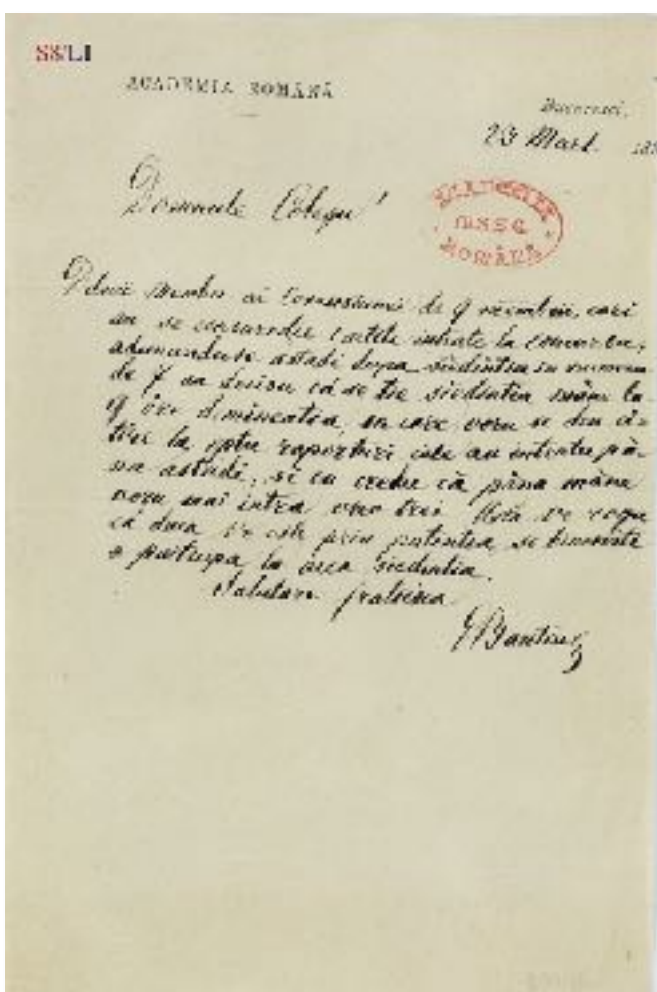
Academiei Române s-au reflectat și în materialele de corespondență adunate până la Primul Război Mondial; fondurile de corespondență ale istoricilor (Alexandru Odobescu, Vasile Pârvan, Grigore Tocilescu, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Dimitrie Onciul ș. a.), ale scriitorilor (Vasile Alecsandri, Ion Ghica, Iacob Negruzzi ș. a.), dar și ale regelui Carol I și reginei Carmen Sylva, pun la dispoziția cercetătorilor informații esențiale și constituie niște surse de studiu încă neepuizate, istoria modernă a României fiind bine ilustrată în fondurile de corespondență ale istoricilor (Nicolae Iorga, Alexandru D. Xenopol ș. a.), ale oamenilor politici,

șefi de partid (Lascăr Catargi, Brătienii, D. A. Sturdza, A. C. Cuza), dar și a familiilor boierești care au jucat un rol important în modernizarea țării (Alimănișteanu, Bălăceanu, Beldiman, Bibescu, Cantacuzino, Știrbey ș. a.). Dacă vasta corespondență a familiei Brătianu, care reprezintă o cronică politică detaliată a acelor vremuri, a constituit obiectul a numeroase studii și volume publicate, fondul D. A. Sturdza reprezintă pentru istoriografia românească un izvor de informații încă nevalorificat, care înglobează o problematică importantă în istoria românească, de la perioada de instalare a divanurilor ad-hoc și până în preajma Războaielor Balcanice și a

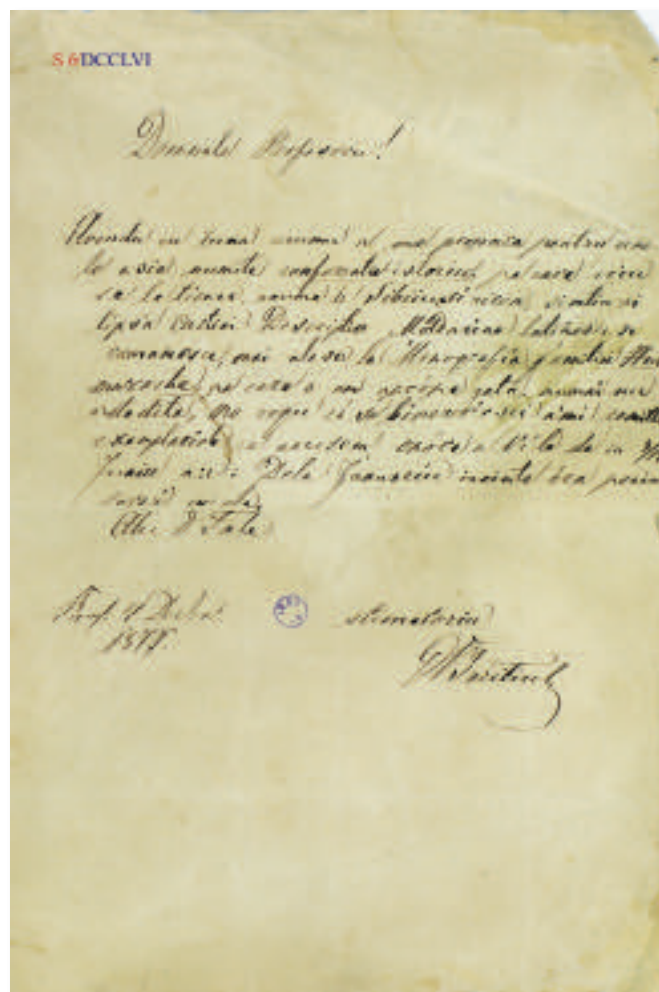
Primului Război Mondial, prin faptul că Sturdza începe ca un colaborator al lui Al. Ioan Cuza și va termina ca un partener politic important al regelui Carol I sau prin faptul că începe ca un membru al Societății "Junimea", dar se va orienta politic către liberali. Biblioteca Academiei Române este una din puținele biblioteci care, printr-o politică de achiziții înțeleaptă, a reușit să-și completeze și să-și îmbogățească permanent colecțiile, chiar în perioade mai puțin faste. Donațiile au constituit totuși, cel puțin în privința fondurilor de corespondență, principala sursă de îmbogățire a colecțiilor. Spre exemplu, la 23 mai 1919, I.C. Negruzzi dăruia Bibliotecii 367

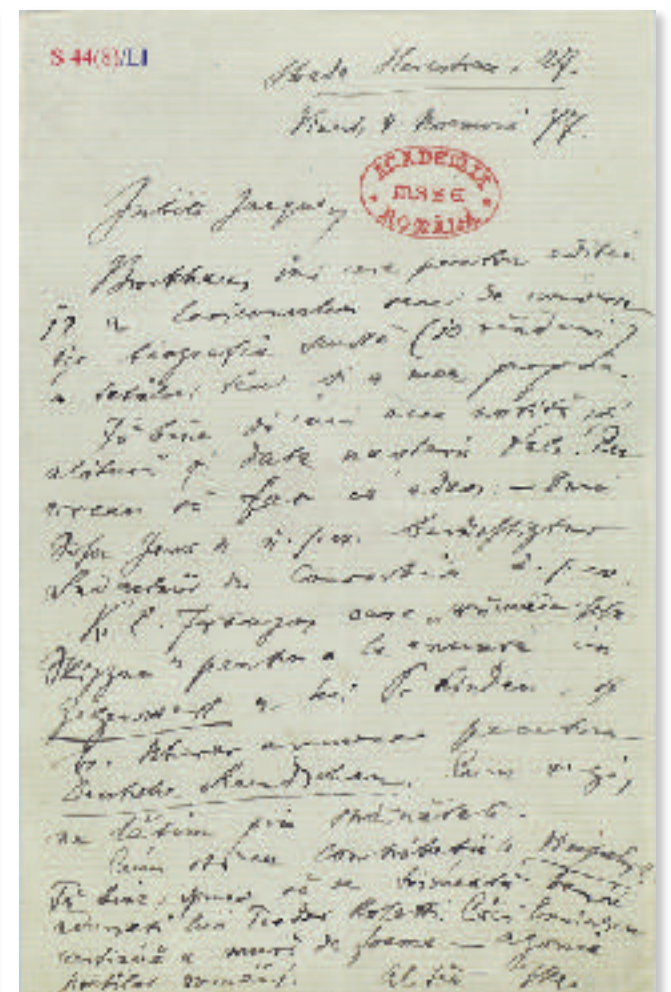
Scrisori adresate de I. Heliade-Rădulescu lui George Barițiu

Scrisoare adresată de George Barițiu lui Iacob Negruzzi

Scrisoare adresată de George Barițiu lui Alex. Lapedatu

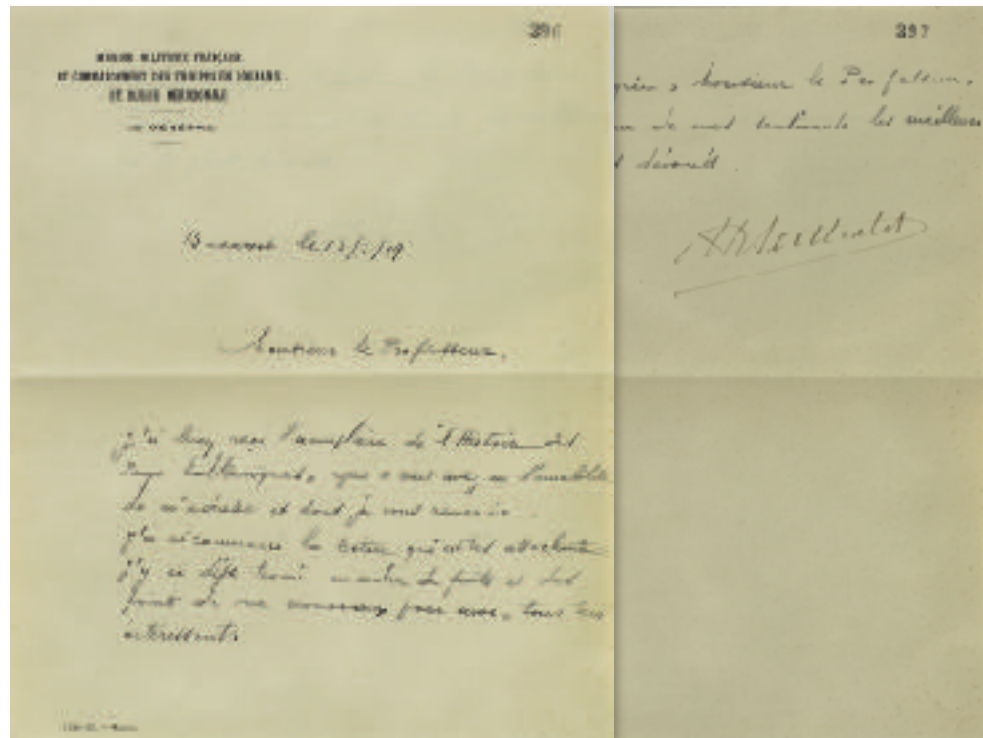
Scrisoare adresată de Titu Maiorescu lui Iacob Negruzzi

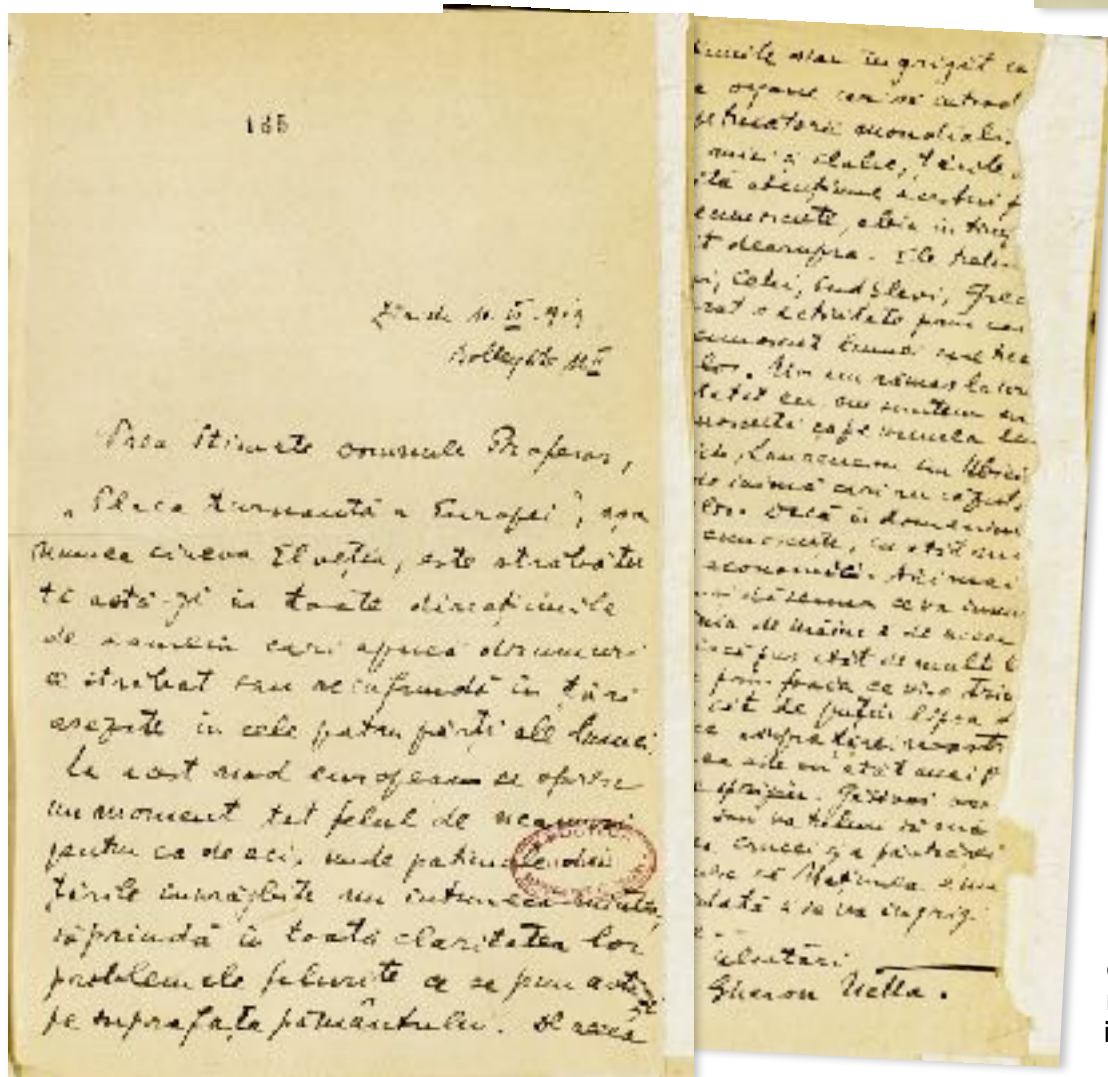
ÎNDEPĂRTAT SAU MAI APROPIAT

scrisori autografe ale unor scriitori și istorici importanți, precum George Bariț Mihail Kogălniceanu, Alexandru Odobescu, Grigore Tocilescu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Grigore Alexandrescu, Ion Ghica, Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Șt. O. Iosif, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Ion Luca Caragiale, Frédéric Damé ș. a., care completau fondul documentar deja existent. În luna iulie a aceluiași an, fiul lui Vintilă Rosetti oferea spre vânzare o seamă de scrisori de o mare valoare istorică, reprezentând corespondență Edgar Quinet, Jules Michelet, Giuseppe Mazzini cu C. A. Rosetti, Christian Tell, Gh. Magheru, Mihail Kogălniceanu ș. a. La 13 mai 1946, profesorul Horia Hulubei dona corespondența primită de la reputatului bizantinolog francez

volume, în ordine cronologică, acoperind perioada 1912-1940. Scrisorile conțin referiri cu privire la majoritatea lucrărilor sale științifice, la felul cum au fost primite de contemporani cărțile sale, la nenumăratele comunicări ținute în Aula Academiei Române, dar și la intensa sa activitate publicistică, în cea mai mare parte cu caracter politic. O parte dintre epistolele pe care le primea, Nicolae Iorga le publica în „Neamul Românesc”, fie sub formă de articol, fie chiar sub formă de scrisoare. Uneori, emitenții își începeau scrisorile sub forma unui articol, tocmai în speranța ca acestea să apară în „Neamul Românesc”, sistem care a contribuit la crearea unui anume profil al ziarului. Despre acest lucru,

Scrisoare adresată de Titu Maiorescu lui Iacob Negruzzi

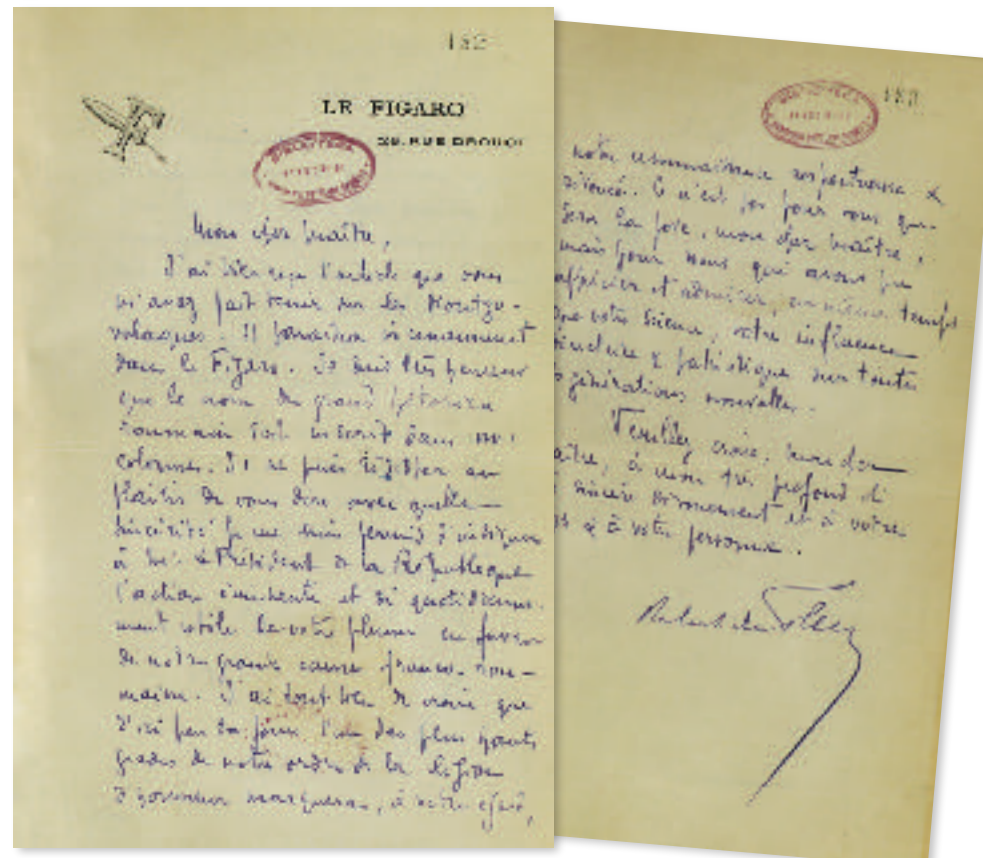
Scrisoare adresată de Titu Maiorescu lui Iacob Negruzzi

Charles Diehl, iar la 7 iunie 1947 a fost preluat un fond de arhivă și corespondență Vasile Alecsandri, adăugându-se astfel încă 167 de scrisori la numărul existent deja. În toamna anului 1947 Fanny Rebreanu, soția lui Liviu Rebreanu, dona, alături de manuscrisele scriitorului, un fond de aproximativ 15 000 de scrisori primite de acesta, care, alături de fondul de corespondență Nicolae Iorga (peste 150.000 de piese) și D. A. Sturdza (peste 17.700 piese) sunt printre cele mai bogate, din punct de vedere numeric, fonduri de corespondență din colecțiile Bibliotecii Academiei Române. În privința fondului de corespondență N. Iorga, provenit în cea mai mare parte de la Institutul de Istorie al Academiei, menționăm că acesta are o structură aparte, în sensul că scrisorile primite de marele savant sunt legate în 431 de

Sextil Pușcariu vorbește într-o scrisoare din 1919: „[...] leșit dintr-o revistă politică, «Neamul Românesc» cotidian n-a părăsit gravitatea de mai înainte, care pune prețul de căpetenie pe articolul de fond, care publică numai articole iscălite și disprețuiește orice știri personale sau senzaționale. Orizontul acestei foi a cuprins de la început pe românii de pretutindeni, iar directorul ei, stând deasupra vechilor partide, a muncit ca un mucenic și apostol, cu puteri supraomenești, pentru sădirea unui ideal românesc în sufletele tuturor [...]”. În mare parte, scrisorile primite de Nicolae Iorga reprezintă dovezi de prețuire din partea unor oameni din toate categoriile sociale. Larga apreciere de care s-a bucurat marele istoric este argumentată și de scrisorile privind legăturile cu lumea științifică internațională

sau cele privind activitatea pro-românească în Occident. Scrisorile trimise sau primite de Nicolae Iorga oferă o gamă foarte largă de informații privind întreaga sa activitate, fiind vorba de cel mai mare fond de corespondență aflat în colecțiile Bibliotecii Academiei. Primul care s-a ocupat de publicarea scrisorilor din acest fond a fost Barbu Theodorescu, bibliotecar la Biblioteca Academiei (1926-1929) și apoi secretar al lui Nicolae Iorga, ulterior director de cabinet, în perioada în care savantul a fost desemnat președinte al Consiliului de Miniștri (1931-1932). Inițiativa lui Barbu Theodorescu de publicare a scrisorilor primite de Nicolae Iorga a fost reluată în anii din urmă de istoricul Petre Țurlea, care a

reușit să publice scrisorile din perioada 1913-1919. Multă vreme controversată, valoarea de document a scrisorilor se află astăzi în prim plan, colecția aflându-se astăzi printre cele mai importante din țară. De mai bine de o sută cincizeci de ani, Biblioteca Academiei Române a adunat toate materialele legate de elaborarea operelor unor personalități: manuscrise, arhive, corespondență. Atât prin numărul scrisorilor, dar și prin varietatea domeniilor în care au activat autorii acestora și, mai ales, prin importanța informațiilor conținute, acest fond se constituie într-un tezaur documentar, încă neepuizat de cercetătorii mai vechi sau mai tineri. Scrisorile permit explorarea spațiului public dar și a celui personal. Ele oferă cercetătorului un parcurs cronologic și tematic care aduce în prim plan universul unor scriitori, al unor istorici sau al unor oameni politici, un spațiu ce permite investigarea diferitelor ambiante și temporalități. Gabriela Dumitrescu

Scrisoare adresată de Titu Maiorescu lui Iacob Negruzzi

PRIMELE BANCNOTE TIPARITE DE B.N.R.

Dezvoltarea economică socială și politică precum și modernizarea instituțională a statului român, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au impus fabricarea și punerea în circulație a unor noi semne monetare. Adoptarea sistemului monetar național, prin promulgarea la 12 aprilie 1867 a *Legii pentru instituirea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea*

monedelor nationale, a însemnat pentru domeniul financiar-bancar transformări rapide care au determinat o serie de realizări importante în domeniul economic. Aceste transformări au permis conectarea treptată a României la circuitul economic-financiar european.

După proclamarea (în 1877) și recunoașterea internațională a independenței de stat (în 1878) ideea înființării unei bănci de emisiune este reluată. Un nou proiect de lege pentru înființarea unei bănci de scont și circulație este prezentat în Parlament la 27 februarie/ 11 martie 1880, este votat la 27 martie/ 8 aprilie și 31 martie/ 12 aprilie și devine lege la 17/29 aprilie 1880. Conform acestei legi, *Legea pentru înființarea unei bănci de scont și circulație*, noua instituție înființată, Banca Națională a României, era singura bancă care avea dreptul de a emite bilete de bancă la purtător. Banca se înființa pentru 20 de ani, începând cu data de 1 iulie 1880 și avea un capital de 30 de milioane lei din care 10 milioane de lei era contribuția statului iar 20 milioane de lei urmau să se depună particularii, prin subscripție publică. Conform aceluiași articol capitalul băncii era împărțit în 60.000 de acțiuni nominative sau la purtător în valoare de 500 de lei acțiunea. Pentru a putea emite bancnote banca trebuia să aibă o rezervă metalică de o treime din suma biletelor emise. Forma biletelor de bancă și cantitatea pentru fiecare categorie urma să fie stabilită prin statutele băncii iar valoarea nominală cea mai mică ce putea fi tipărită era de 20 de lei. Banca urma să fie administrată de un guvernator (numit de guvern pe timp de cinci ani) și de șase directori (formau împreună cu guvernatorul Consiliul de administrație) și era supra vegheată de șapte cenzori (formau Consiliul cenzorilor). Cele două consilii formau Consiliul general.

Legea preciza incompatibilitățile guvernatorului și ale celorlalți înalți funcționari, cine alegea sau numea directorii și cenzorii (acționarii și guvernul) și dreptul de control al guvernului asupra

tuturor operațiunilor băncii. Celelalte prevederi urmau să fie stabilite de guvern prin Statutele băncii, documente ce urmau să aibă în vedere principiile legii.

În ultimul articol, dispoziții tranzitorii, se prevedea obligația băncii de a retrage din circulație și de a administra biletele ipotecare. Această lege completa sistemul monetar național prin introducerea

unor semne monetare confecționate din hârtie, bancnotele (mijloc comod și ieftin de circulație și de plată). Aceste noi semne monetare au asigurat masa de bani necesară circulației monetare și implicit dezvoltarea economiei capitaliste în România. Banca Națională a României a folosit disponibilitățile bănești ale economiei, disponibilitățile tezaurului și

emisiunea de bancnote pentru acordarea de credite pentru industrie, agricultură și comerț. *Statutele Băncii Naționale a României* au fost adoptate la 25 mai 1880. Prin aceste documente se stabilea că forma, modul de emisiune și cantitatea pentru fiecare categorie de bilete de bancă se va stabili de Consiliul general. Astfel, s-a hotărât ca primele bancnote să

aibă valori nominale de 20, 100 și 1000 de lei. Tot în *Statute* se menționau și procentajele primelor bancnote ce urmau să fie puse în circulație: bancnotele de 20 de lei, eventual cu cele de 50 de lei, 25%, bancnotele de 100 de lei, 45% iar cele de 1000 de lei, eventual împreună cu cele de 500 de lei, 30%. În vederea organizării activității de tipărire a primelor bancnote a fost înființată, conform propriilor regulamente, Serviciul fabricarea și contabilitatea biletelor, condus de Emil Costinescu cu două secții: Secția contabilitatea biletelor (primea și contabiliza hârtia specială, cu filigran, realizată, de regulă, în Franța) și Secția fabricarea biletelor (primea, în urma unei decizii a Consiliului general, hârtia necesară și realiza fabricarea bancnotelor). Consiliul general era singura autoritate ce putea autoriza fabricarea bancnotelor, data de pe bancnote fiind data la care a fost luată decizia imprimării bancnotelor respective. Un rol important în realizarea primelor bancnote l-a avut Eugeniu Carada director al băncii între 1883 și 1910.

Ioan Petrescu

TEZAU - Foaie a
Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor șef:
Petre Mihai Băcanu
Redactori:
Gabriela Dumitrescu,
Lorența Popescu,
Oana Lucia Dimitriu,
Luminița Kövari,
Carmen Albu
Tehnoredactare/Prezentare grafică:
Hașegan Ștefan Dumitru
Gabriela Dumitrescu

Tezaur (București)
ISSN 2784 - 062X ISSN-L 2784 - 062X